

**“İttifakın Yeniden Yapılandırılması: Türkiye-ABD İlişkilerinde Yeni Dönem –
Türkiye Perspektifi”
(Rebuilding a Partnership: Turkish-American Relations For a New Era –
A Turkish Perspective”**

Özet Bulgular

TÜSİAD heyeti, 13-15 Nisan 2009 tarihlerinde ABD’nin başkenti Washington ve NewYork’u ziyaret ederek, çeşitli temaslarda bulunacak. Ziyaret kapsamında, TÜSİAD tarafından yayınlanan **“İttifakın Yeniden Yapılandırılması: Türkiye-ABD İlişkilerinde Yeni Dönem – Türkiye Perspektifi” (Rebuilding a Partnership: Turkish-American Relations For a New Era - A Turkish Perspective”** başlıklı İngilizce rapor, bir seminer aracılığı ile bugün ABD kamuoyuna tanıtılacak.

TÜSİAD Dış Politika Danışmanı ve Bilgi Üniversitesi Öğretim Üyesi Soli Özel, Koç Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Şuhnaz Yılmaz ve TÜSİAD Washington Temsilcisi Abdullah Akyüz tarafından kaleme alınan raporun tanıtım semineri, Washington’da Brookings Enstitüsü’nde gerçekleştirilecek.

ABD yönetiminin yeni döneminde, Türkiye ve ABD’nin önceliklerinin daha fazla örtüşmesinden hareketle hazırlanan rapor, ikili ilişkileri, bu yeni perspektif üzerinden değerlendirmektedir. Raporda, Türkiye’nin AB süreci, Ortadoğu sorunu, bölgesel güvenlik perspektifi, Ermeni sorunu, Avrasya ve enerji politikaları ile ekonomik ilişkiler, ikili ilişkiler bağlamında ele alınmakta ve bu konularda somut politika önerileri sunulmaktadır.

Bu rapor, Bush yönetimi sonrası dönemde, ABD’de seçilecek başkandan bağımsız olarak, Türk-Amerikan ilişkilerinin güçleneceği ve yeni dönemin dinamiklerine giderek daha fazla uyum sağlayacağı noktasından hareketle hazırlanmıştır. Birçok alanda, risklerin arttığı bu dönemde, iki tarafın kaygılarının ve hassasiyetlerinin daha iyi anlaşılmasının, ilişkilerin daha sağlam bir temele oturtulması için gerekli olduğunu düşünmekteyiz. Rapor kapsamında, iki ülkenin stratejik gündeminde bulunan ve aşağıda yer alan öncelikli konularda, Türkiye perspektifinden bir bakış açısı sunulması ve bazı önerilerde bulunulması hedeflenmiştir.

- Türkiye’nin AB’ye Tam Üyelik Süreci
- Güvenlik Boyutu
- Ortadoğu Politikasında Devamlılık ve Değişiklik
- Avrasya Boyutu: Enerji ve Güvenlik Dinamikleri
- İhmal Edilen Alan: Ekonomik İlişkiler

Raporda ikili ilişkiler çerçevesinde ele alınan noktaların, Türkiye’nin Batı’yla olan stratejik ilişkilerine ve Türkiye’nin ABD ile olan ortaklığının yeniden inşasına olumsuz bir etkisi olmayacağı kanaatindeyiz.

1. TÜRKİYE’NİN AB’YE TAM ÜYELİK SÜRECİ

ABD’ye Yönelik Öneriler:

- Avrupa Birliği ve Türkiye ile birlikte çalışarak, Türkiye’nin AB’ye katılım sürecinin sağlıklı işlemesine yardımcı olunması
- Türk demokrasisinin güçlenmesinin desteklenmesi, Türkiye’nin Batılılığını sadece stratejik yönelimiyle sınırlandırmaktan kaçınılması ve siyasi yapının Batılı özelliklerinin korunmasına özen gösterilmesi
- Türkiye’nin işbirliğini gerektiren kararlara, karar alınmadan önce Türkiye’nin dahil edilmesi, Türkiye’nin önerilerinin ve kaygılarının dikkate alınması

Türkiye’ye Yönelik Öneriler:

- Reform sürecine devam edilmesi ve demokratik/Batılı özelliklerin geliştirilmesi, AB üyeliğinin tekrar ciddiyetle ele alınması
- AB sürecindeki kilitlenmenin çözülmesi için Kıbrıs’la ilgili yeni yaklaşımlar denenmesi
- AB ile yakından çalışarak Atlantikçi pozisyonun güçlendirilmesi ve kamuoyunun stratejik tercihler hakkında doğru bilgilendirilmesi

2. GÜVENLİK BOYUTU

Transatlantik İlişkiler

ABD’ye Yönelik Öneriler:

- Transatlantik ilişkilerde çatlağın onarılması ve Türkiye’nin Batı güvenlik topluluğundaki yeriyle ilgili güveninin tazelenmesi:
  - Türkiye’nin AB’ye tam üyelik hedefinin gerçekleşmesi için çalışılması

- Türkiye'nin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) konusundaki uyumsuzluklarının üstesinden gelinmesi
- Kıbrıs'ta taraflar arasında süren müzakerelerin desteklenmesi ve Kıbrıs sorununa hızlı ve kalıcı bir çözüm aranması. Bu şekilde:
  - Türkiye ve AB arasındaki müzakerelerde askıya alınan sekiz başlığın önündeki engel kalkacak,
  - Gelişmiş bir NATO – AB Güvenlik İşbirliği'nin önü açılacaktır.

Türkiye'ye Yönelik Öneriler:

- İç reformların hızlandırılması
- BM Güvenlik Konseyi üyeliğinden yararlanarak Kıbrıs'ta kalıcı bir çözüm aranması
- NATO – AGSP konularında daha esnek ve yapıcı pozisyonların benimsenmesi.

Askeri İşbirliği

ABD'ye Yönelik Öneriler:

- Türkiye'deki akademik programlarda eğitim almaları için daha fazla subay gönderilmesi

Türkiye'ye Yönelik Öneriler:

- Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının ABD'de askeri öğretim ve eğitim fırsatlarından daha çok faydalanması.
- Hızlı konuşlandırma ve sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla Türk ordusunun dönüşümünün hızlandırılması.

İki Tarafa da Yönelik Öneriler:

- Harp ve deniz akademilerindeki öğrenciler için değişim programların geliştirilmesi. Türk-Yunan askeri işbirliği ve değişim anlaşmaları bu alanda için bir model olarak alınması
- Subaylar ve askeri öğrencilerin dil eğitimi (İngilizce ve Türkçe) için fırsatlar sağlanması.

3. ORTADOĞU POLİTİKALARINDA DEVAMLILIK VE DEĞİŞİM

ABD'ye Yönelik Öneriler:

Orta Doğu Barış Süreci üzerine:

- Orta Doğu barış sürecine daha aktif olarak dahil olunması. Tarafsız olmak için her türlü çabanın gösterilmesi. Suriye'ye yönelik açılımların devam ettirilmesi.
- Hamas'ın politik sürece entegre edilmesi için bir formül bulunması ve Filistinlilere ulus-inşası uygulamaları ve kurumlar alanında destek sağlanması.
- Türkiye'nin bölgedeki birikim ve deneyiminden faydalanılması.

Irak üzerine:

- Irak'ta aceleci davranılmaması ve çekilmenin zamanından önce yapılmaması. Irak devleti herkese güvenlik sağlama konusunda hala yetersizken erken çekilmek, ülkeyi istikrarsızlaştıracak ve şiddet ortamının pekişmesine neden olacaktır.
- Kuzeyde kalıcı üsler kurulmaması
- Kerkük'ün mevcut statüsünün devam etmesinin ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne zorla entegre olmamasının sağlanması.

- PKK'nın bütün arz yollarının ve lojistik desteğinin kesilmesi için Türkiye'yle işbirliği yapılması.
- Türkiye'nin ve Kuzey Irak'ın enerji projeleri, ticaret ve yatırım yollarıyla ekonomik entegrasyonunun desteklenmesi.

İran üzerine:

- Diplomatik bir çözüm aranması. Uyumlu hareket edilmeden ve Tahran'ın meşru çıkarları göz önüne alınmadan kalıcı bir çözüm mümkün değildir.
- Olabildiğince çok taraflı olunması. Hem NATO'da hem de Ocak ayından beri BM Güvenlik Konseyi'nde bir ortak olan Türkiye, İran makamlarının güvenine sahip olup, sürece dahil ve yardımcı olmak için isteklidir.
- Türkiye'ye ekonomik açıdan orantısız bir şekilde zarar verecek bir yaptırım uygulamasından kaçınılması.

Afganistan – Pakistan üzerine:

- Askeri boyutu göz ardı etmeden soruna diplomatik bir çözüm aranması. El-Kaide'nin ortadan kaldırılmasının hedeflenmesi, gerektiği takdirde Taliban unsurları ile görüşülmesi
- Ulus inşası için Türkiye'nin kaynaklarının ve ülkeye olan tarihi bağlarının kullanılması
- Türkiye tarafından Afganistan'da hastaneler ve okullar açılması gibi projelere devam edilmesi ve bu projelerin kapsamının genişletilmesi için kaynak sağlanması.

Türkiye'ye Yönelik Öneriler:

Orta Doğu Barış Süreci üzerine:

- Müttefiklerle olan insiyatifleri ve politikaları koordine etmek için daha fazla çaba gösterilmesi ve süreç kapsamında atılan adımlar konusunda şeffaf olunması.
- Gazze savaşından kaynaklanan hissiyata rağmen İsrail ve Suriye arasındaki arabuluculuk çabalarının devam ettirilmesi.
- Arabuluculuk çabalarının etkinliğini garantilemek için her zaman taraflara eşit mesafede durulduğundan emin olunması.

Irak üzerine:

- Irak Kürtlerine yönelik açılımın devam ettirilmesi ve ekonomik ilişkilerin derinleştirilmesi. Irak Kürtleriyle olan ilişkilere, Türkiye'nin kendi Kürt sorununun bir parçası ya da uzantısı gibi davranılmaması.
- Erbil'de bir konsolosluk açılması.
- Irak'taki taraflar arasında uzlaşma çabalarına devam edilmesi.

İran üzerine:

- İran'la mevcut iletişim kanallarını kullanarak, İranlı liderlere nükleer programlarının geleceği konusunda daha yapıcı olmaları gerektiğinin aktarılması.
- İran'ın nükleer güç elde etmesine ilişkin olumsuz görüşün daha açık hale getirilmesi.

Afganistan – Pakistan üzerine:

- Afganistan'daki olanaklarla ilgili Washington'la iletişim kurulması, konu ile ilgili bir plan sunularak somut tekliflerde bulunulması.
- Afganistan'ın ulus inşasında yer almaya hazır olduğunun bildirilmesi

- Türkiye'nin Pakistan'la kurduğu tarihi bağların, ülkenin istikrara kavuşturulmasında ve Kabil ile İslamabad arasında bir uzlaşma sağlanmasında rol oynama konusunda Türkiye'ye öncelik kazandırdığına ABD'nin ikna edilmesi

4. AVRASYA BOYUTU: ENERJİ VE GÜVENLİK DİNAMİKLERİ

ABD'ye Yönelik Öneriler:

- ABD güçleri Irak'tan çekilmeden önce, Irak doğal gazının Nabucco'ya bağlanması için gerekli yasal ve altyapısal çerçevenin oluşmasını hızlandırarak, Nabucco projesine destek sağlanması.
- Daha gelişmiş ve etkili bir işbirliği için, enerji sektöründe üst düzey temaların hızlandırılması, "Ortak Enerji Eylem Planı"nın formüle edilmesi ve BTC Projesi için Clinton döneminde başarıyla uygulanan kurumsal koordinasyon mekanizmasına benzer bir yapının oluşturulması. Bu tarz bir enerji stratejisinin Avrupa enerji güvenliği için hayati önem taşıması nedeniyle, ABD – AB ve Türkiye arasında daha gelişmiş bir üç taraflı işbirliği ve kurumsal mekanizmalar olmalıdır.

Türkiye'ye Yönelik Öneriler:

- Nabucco'yu ve diğer yeni enerji transit projelerini teşvik etmek için "bütünleşmiş bir enerji stratejisi" geliştirilmesi. Bu hedef için ABD, AB ve diğer bölgesel ortaklarla daha yakından çalışırken, Türkiye'nin hızla artan enerji gereksinimlerinin karşılanması için yöntemler aranması.
- Irak gazını Nabucco'ya bağlayıp ekonomik açıdan değerli kılmak için gerekli çerçevenin oluşturulması. Bu hedefe ulaşılması için ilgilenilmesi gereken üç sorunlu madde olabilir: (1) Bölgesel bütünlük ve statü problemi (enerji paylaşım anlaşmasının yapısı): Erbil – Bağdat ilişkileri, (2) Türkiye'nin Kürt Sorunuyla ilgili kendi dinamikleri; ve (3) Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ndeki gelişmeler (Bu konuda önemli gelişmeler kaydedildi)
- Yenilenebilir (rüzgar, güneş gibi) ve nükleer enerji sayesinde Türkiye'nin Rusya'ya olan kendi enerji bağımlılığının azaltılmaya çalışılması.
- Ceyhan'ın, tüm bölgeye hizmet etmesi amacıyla hem petrol hem de doğal gaz için bir "enerji merkezi" haline getirilmesi.
- Türkiye'nin sadece transit ülke olmakla yetinmemeye hedefinin üzerinde durulması ve teşvik edilmesi. Türkiye'nin dağıtım merkezi olması için ortakların ikna edilmesi. Bu nedenle, uygun planları sunabilmek için Enerji Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve BOTAŞ arasında daha iyi koordinasyon ve daha yoğun bir işbirliği olması çok önemlidir.

İki Tarafa da Yönelik Öneriler:

- BTC'deki başarılı Türk-Amerikan işbirliği göz önüne alınarak, özellikle doğal gazı ilgilendiren ve Rusya'ya alternatif olacak enerji rotalarının inşa edilmesi için yeni bir proaktif enerji stratejisi belirlenmesi. Bu nedenle, Nabucco projesinin tekrar canlandırılması önemlidir.
- Irak gazını orta vadede Nabucco'ya bağlamak için etkili mekanizmalar geliştirilmesi.

Karadeniz ve Kafkaslar

ABD'ye Yönelik Öneriler:

- Montrö Anlaşması'nın 1936'dan beri bölgedeki istikrarı sağlayan ve Rus yayılmacılığına karşı koruma sağlayan bağlayıcı bir uluslararası anlaşma olarak tanınması.
- Rusya ile doğrudan yüzleşmek yerine, daha çok yönlü ve diyaloga önem veren bir yaklaşım benimsenerek yeni bir strateji oluşturulması.

- Bölgedeki güvenliği ve istikrarı güçlendirecek yollar aranması. Washington, “Kafkas Dayanışma ve İşbirliği Platformu”na direkt olarak taraf olmamasına rağmen, böyle bir bölgesel işbirliği ve güvenlik mekanizması, dolaylı katılım ve yakın işbirliği sayesinde yine de ABD çıkarlarını güçlendirecektir. Bu nedenle, Türkiye, Ermenistan ve Azerbaycan arasında üçlü bir diyalogu kolaylaştırmak kritik önem taşımaktadır.

Türkiye’ye Yönelik Öneriler:

- Türkiye’nin Karadeniz stratejilerinin özellikle kısa ve orta vadede ABD ile uyumlu hale getirilmesi ve NATO ile işbirliği için daha etkili kurumsal mekanizmalar aranması.
- Türkiye’nin Ermenistan’la olan ilişkilerinin iyileştirilmesi. Sınırların açılması önemli sonuçlar doğuracak bir adım olacaktır.
- Kolaylaştırıcı rolü oynarken ve Kafkas bölgesinde istikrarı sağlamak için bölgesel düzenlemeler yaparken, arka planda ABD ile daha yakından işbirliği yapılması.

Ermeni Konusu

ABD’ye Yönelik Öneriler:

- Ermeni Yasa Tasarısı konusuna, Ermeni diasporasını göz önünde bulundurarak yalnızca bir iç politika konusu olarak yaklaşılması. Tasarı geçtiğinde Türk-Amerikan ilişkilerine ve Türk-Ermeni ilişkilerine yansıyacak olumsuz sonuçların gözönüne alınması.
- Tarihi gerçeklerin tarafsız bir analizi için “Ortak Tarihçiler Komisyonu” kurulması ve bu konunun daha akademik ve tarafsız bir uluslararası platformda tartışılmasının desteklenmesi.
- ABD’deki Ermeni diasporasının talepleri üzerinde odaklanmak yerine, stratejik ve siyasi sonuçlar sağlayacak şekilde Ermenistan ve Türkiye arasındaki işbirliğinin güçlendirilmeye çalışılması.
- Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ sorununun çözüm çabalarının desteklenmesi ve çabalara katkıda bulunulması. Türkiye dahil olmak üzere bölgesel aktörlerle yakından çalışılarak bu hedefe ulaşılması.

Türkiye’ye Yönelik Öneriler:

- Erivan’la olan ilişkilerin iyileştirmesi ve bu şekilde Ermeni diasporasının ABD’nin Türkiye politikasına olan olumsuz etkisinin azaltılmaya çalışılması.
- ABD Kongresi’ndeki şu anki zorlukların daha ötesine yönelen, daha kapsamlı bir politika oluşturulması.
- Ermenistan’la olan sınırın açılması ve ticaret ve yatırım bağlarının güçlendirilmesi.
- Tarihi gerçeklerin tarafsız bir analizi için “Ortak Tarihçiler Komisyonu” düşüncesinin yeniden canlandırılması ve daha teknik ve akademik seviyede tartışılarak, konunun siyasileştirilmesinden kaçınılması.
- Washington’a, Türkiye’nin Ermeni konusundaki bakış açısının anlatılması ve bu konu ile ilgili delegasyonlar gönderilmesi, lobi stratejilerinin etkili olarak kullanılması.
- İki ülke arasındaki üst düzey temaslara devam ederken, aynı zamanda, Türkiye ve Ermenistan arasında devam eden çalışmanın ve teknik komitelerin faaliyet alanının genişletilmesi.
- Bölgesel istikrar ve Türk-Amerikan ilişkilerinin iyileştirilmesi için büyük önem taşıyan, Ermenistan ve Azerbaycan arasında Dağlık Karabağ sorununun çözümü için yapılacak işbirliğinin desteklenmesi
- Sivil toplum inisiyatiflerinin desteklenerek, iki komşu ülke arasında uzun zamandır devam eden ihtilafın ve önyargıların üstesinden gelmeye çalışılması.

5. İHMAL EDİLEN ALAN: EKONOMİK İLİŞKİLER

ABD'ye Yönelik Öneriler:

- Türkiye'nin etraftaki bölgeleri küresel pazarlara entegre etme konusundaki rolünün altının çizilmesi. Bu sürecin iyi tasarlanmış programlarla desteklenmesi.
- ABD şirketlerinin, Türkiye'yi bölgenin pazarlarına açılan bir giriş kapısı olarak görmelerinin desteklenmesi.
- Türkiye'deki ve çevre pazarlardaki Türk ve Amerikan şirketleri arasındaki ortak girişimleri teşvik edecek programların geliştirilmesi.

Türkiye'ye Yönelik Öneriler:

- Türk KOBİ'lerinin ABD iş kültürü ve ABD pazarının sunduğu ekonomik fırsatlar konusunda eğitilmesi.
- ABD'de daha fazla Türk girişiminin desteklenmesi.
- ABD ile artan ticaret ve yatırım ile ilgilenilmesi için özel bir bölüm kurulması.

İki Tarafa da Yönelik Öneriler:

- İkili ekonomik ve ticari ilişkilere çok önemli bir rol yüklenmesi
- İki ülkede de ortak ve kalıcı "Ticaret ve Yatırım Destekleme Merkezleri" kurulması.
- Hazar ve Orta Asya enerji projelerine yeniden odaklanılması.
- Somut hedefler ve kesin tarihler belirlenerek, var olan komite ve platformların yeniden canlandırılması.
- İki ülkedeki önde gelen şirketlerin CEO'larından oluşan bir üst düzey "CEO Forum" düzenlenmesi.
- ABD'de okuyan çok sayıdaki Türk öğrenciden faydalanılması için programlar geliştirilmesi.

"İttifakın Yeniden Yapılandırılması: Türkiye-ABD İlişkilerinde Yeni Dönem – Türkiye Perspektifi" (Rebuilding a Partnership: Turkish-American Relations For a New Era - A Turkish Perspective) başlıklı rapora aşağıdaki link üzerinden ulaşabilirsiniz.

<http://www.tusiad.us/content/uploaded/Rebuilding%20a%20Partnership-%20Tr-USA.pdf>

**TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
BASIN BÜROSU**

Meşrutiyet cad. No.46 Tepebaşı 34420 – İSTANBUL
Tel: (0212) 2491929 Faks: (0212) 2933783